

www.Prestesaken.wordpress.com

Metoderapport

SKUP

Arbeid til juryering: 12 artikler

JOURNALISTER:

Øystein Helmikstøl
Tidsskrift for Norsk psykologforening
Pb. 419 Sentrum
0103 OSLO

Adriane Lilleskare Lunde (frilansjournalist)

Ole Dag Kvamme (frilansjournalist og researcher)

REDAKSJONSADRESSE:

Tidsskrift for Norsk psykologforening
Pb. 419 Sentrum
0103 OSLO
Telefon 23 10 31 30

Oslo 14. januar 2018

12 PUBLISERTE ARTIKLER VEDLAGT TIL JURYERING:

Tidsskrift for Norsk psykologforening

Artikkel 1: Det store sviket

Februarutgaven

(Pressens faglige utvalg i desember: Brudd på god presseskikk)

Artikkel 2: - Jeg var ikke våken nok

Marsutgaven

Artikkel 3: «Rettsprosessen i Prestesaken kan ha ført til justismord»

Aprilutgaven

Artikkel 4: Får Prestesaken i fanget

Aprilutgaven

Artikkel 5: Prestens sjelesørger

Juliutgaven

Artikkel 6: Å nyte andres smerte

Juliutgaven

Artikkel 7: Gyldendal bringer videre nye anklager i Prestesaken

Novemberutgaven

KUN NETT:

Artikkel 8: - Prestesaken reiser tvil om bekreftelsesfellen og hukommelse

10. februar

<https://prestesaken.wordpress.com/2017/02/10/prestesaken-reiser-sporsmal-om-bekreftelsesfellen-og-hukommelse/>

Artikkel 9: Meddommer tviler på dommen i Prestesaken

16. februar

<https://prestesaken.wordpress.com/2017/02/16/meddommer-tviler-na-pa-dommen-i-prestesaken/>

Artikkel 10: Tvil om utdanningen til sakkyndig psykolog i Prestesaken

20. februar

<https://prestesaken.wordpress.com/2017/02/20/tvil-om-utdanningen-til-sakkyndig-psykolog-i-prestesaken/>

Artikkel 11: - Vi har sett oppskriften på et justismord

30. mars

<https://prestesaken.wordpress.com/2017/03/30/vi-har-sett-oppskriften-pa-et-justismord/>

Artikkel 12: Fornærmede hevder hun trakk seg fra bokprosjekt om overgrep

20. september

<https://prestesaken.wordpress.com/2017/09/20/fornaermede-hevder-hun-trakk-seg-fra-bokprosjekt-om-overgrep/>

Den umulige Prestesaken

«I saker som gjelder seksuelle overgrep, er det ikke uvanlig at tiltalte og fornærmede har motstridende forklaringer om hva som har skjedd. Det er heller ikke uvanlig at det ikke foreligger andre bevis i saken. Domstolen må i slike tilfeller som utgangspunkt ha anledning til å domfelle ut fra en troverdighetsvurdering.»

Høyesterett, dom 2011-641

Hvordan arbeidet vi som en liten redaksjon, da vi etter hvert vært et mulig justismord? Her er en oppsummering i stikkordsform av hvordan vi gjorde det i Prestesaken:

- Vi samlet aller først inn mest mulig dokumentasjon.
- Vi systematiserte dokumentene.
- Vi gjennomgikk punkt for punkt i dokumentene.
- Vi vurderte hvert enkelt punkt kritisk i flere omganger.
- Vi lot andre fagfolk vurdere dokumentene.
- Vi snakket med flest mulig relevante kilder.
- Vi silte ut det som var mest sentralt i akkurat denne saken.
- Vi skrev ut saken.

Vi arbeidet etter disse prinsippene:

- Les originaldokumentene
- Snakk med aktører og andre kilder
- Mistro alle

BAKGRUNN

Våren 2007 fikk en prest i Glåmdalen en av norgeshistoriens strengeste straffer for vold og seksuelle overgrep. Dommen var 9 års fengsel og 1,8 millioner kroner i erstatning til stedatteren. Retten fant det skjerpene at tiltalte var prest og skal ha blandet religion inn i overgrepene. Presten hevdet hele tiden sin uskyld, og dommen ble anket til lagmannsretten. Også i lagmannsretten året etter ble han dømt etter tiltalen. Presten måtte i tillegg betale 575 000 kroner i erstatning. Kvinnen fikk senere voldsoffererstatning på 640 000 kroner.

Privatetterforsker Tore Sandberg gjennomførte i perioden 2010 til 2013 etterforskning i samarbeid med advokat John Christian Elden for å få saken vurdert i Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker. Gjenopptakelsesbegjæringen ble enstemmig avvist.

Tidsskrift for Norsk psykologforening skrev første gang om saken i 2008.

*

Det er en vårdag i 2015 og ukentlig redaksjonsmøte på sjefredaktørens kontor. Vi er fire redaksjonelt ansatte til stede, den femte er med oss på Skype, det er Arne Olav Lunde Hageberg. Dette er hans siste redaksjonsmøte, han slutter nå i jobben som journalist i Tidsskrift for Norsk psykologforening.

Hageberg har en siste avskjedshilsen til oss kolleger som blir igjen: Han forteller at han er misfornøyd med at han ikke har fulgt godt nok opp en overgrepssak han jobbet med og skrev noen artikler om i 2008. Han er urolig over om det er skjedd noe alvorlig galt i den saken. Hageberg spør om noen av oss andre i redaksjonen vil se på saken.

Ingen i redaksjonen viser noen som helst form for entusiasme. Jeg (Øystein Helmikstøl) er trygg på at saken som har gått igjennom domstolen i to omganger, er korrekt. Jeg stoler på rettsvesenet.

På redaksjonsmøtet blir vi likevel nølende enige om at jeg skal se litt på saken, for så å komme med en kort rapport til redaksjonen.

Jeg bruker de neste dagene til å lese om saken på nettet, der lokalavisen Glåmdalens omfattende dekning er hovedkilden. Mitt inntrykk og min oppsummering av saken slik den framstår på nett, blir slik: En prest er i to rettsinstanser dømt for vold og seksuelle overgrep gjennom mange år mot sin stedatter. Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker har gjennomgått en begjæring om gjenopptakelse av saken fra den kjente privatetterforskeren Tore Sandberg og den høyprofilerte høyesterettsadvokaten John Christian Elden. Kommisjonen har avvist begjæringen, og konkludert med at dommen mot presten nå står sterkere. Presten har kommet med tilståelser.

Jeg stolte på rettssystemet. Det var ikke noe å hente. Ingenting å bruke særlig mer tid på.

Jeg gikk likevel litt videre, av disse årsakene: Litt nysgjerrighet på hvorfor Hageberg kunne være urolig over en sak som var så klar. Og dette spørsmålet streifet meg, det første spørsmålet jeg stilte i arbeidet med Prestesaken: Den domfelte presten som har oppført seg så sadistisk gjennom mange år, men som ingen har oppdaget, hvorfor tilsto han så mange år etterpå, før begjæringen om gjenopptakelse ble sendt inn, hvorfor kunne han ikke bare holde også dette skjult, i det minste noen måneder til? Jeg ble litt nysgjerrig på denne presten, som framsto så motsetningsfylt: en sadist med samvittighetskvaler.

De første saksdokumentene jeg fikk tak i og leste, var dommen fra Glåmdal tingrett og dommen fra Eidsivating lagmannsrett. Jeg kunne ikke helt forstå at det var så mye å hente her. For meg framsto dommene mot presten som tydelige og klare. Jeg la til grunn at domfelte er skyldig. Det virket helt selvsagt og åpenbart. Psykologtidsskriftet har også fra første dag og gjennom hele prosjektet hatt som rettesnor: Skyld eller uskyld kan vi ikke ta stilling til, av flere årsaker. Først og fremst fordi vi ikke var til stede da ugjerningene presten er dømt for, skal ha skjedd. Vi var heller ikke til stede under rettsforhandlingene. Vi har ingen dokumentasjon på at presten er uskyldig, og det er heller ikke den dokumentasjonen vi har lett etter.

Jeg sendte dommene til personer uten tilknytning til Prestesaken, uavhengig av hverandre. De har høy juridisk kompetanse og lang erfaring med politifaglig arbeid. Deres vurderinger gikk i samme retning:

- Dette er vanskelige saker å forholde seg til for politi og rettsapparat. Når det ikke finnes tekniske bevis, blir det påstand mot påstand. Da vil slike saker ofte handle om troverdighet. Domfelte benekter vold, men når vold bekreftes av flere vitner blant annet på grunnlag av observasjon av fysiske skader, synker domfeltes troverdighet.
- Det at dommeren skriver at fornærmede bar tydelig preg av at det kostet henne mye å fortelle sin historie, kan være problematisk. Atferden hennes kan jo ha andre årsaker.

I lys av spørsmålet om troverdighet har dommerne tolket fornærmedes atferd som en indikator på at hun snakker sant.

- Hukommelsen til fornærmede: Husker vi tilbake til femårsalderen, så pass detaljert som det legges til grunn i dommen?

Juristene viste til vitnepsykologisk forskning fra blant andre psykologene Svein Magnussen, Guri Bollingmo Drevland og Ellen Wessel, som viser at emosjonelle uttrykk påvirker spørsmålet om troverdighet. Om hukommelsesforskning viste de til psykolog Annika Melinders forskning. De mente at det har vært for liten kritisk offentlig oppmerksomhet om denne typen saker.

Sommeren 2015 ble jeg mer nysgjerrig på sammenhengen mellom psykologi, rettssikkerhet og overgrepssaker. Men jeg trodde ikke at Prestesaken var et godt utgangspunkt for artikler om disse temaene.

INNSAMLING

Dette var spørsmålene jeg stilte meg før jeg satte i gang arbeidet med å samle inn mest mulig dokumentasjon i denne konkrete volds- og overgrepssaken:

Hva førte til at presten ble dømt? Hvordan jobbet politiet og de andre aktørene i saken? Hvordan var rettsprosessen i saken mot denne dømte mannen? Finnes det noe å skrive om som kan være aktuelt for psykologer her? Er det mulig å få et innblikk i grunnlaget for dommen mot presten ved å få tilgang til flere dokumenter som ikke har vært offentlig kjent tidligere?

I løpet av sommeren 2015 fikk vi tilgang til en stor mengde politidokumenter og andre saksdokumenter som ikke har vært omtalt i offentligheten tidligere. Her er en kort oversikt over en del av det Psykologtidsskriftet har fått innsyn i:

Anmeldelsen

Politiavhør av fornærmede

Politirapporter om pc og mobiltelefoner

Politirapporter om ransaking og beslag

Politirapport om pågripelse

Avhørsrapporter av siktede

Politiets vitneforklaringer om fornærmede og siktede

Dokumentasjon (inkludert bilder) om åstedsundersøkelser

Korrespondanse før og under rettsprosessen

Dokumenter fra Den norske kirkes behandling av anklagene

Rapporter om dataanalyser

Legejournaler og rapporter fra medisinske undersøkelser

Psykologspesialist Børge Holdens vurdering av diagnosen Aspergers hos domfelte

Sakkyndig uttalelse av psykologspesialist Bente Stolpestad

Den rettsmedisinske kommisjons vurdering av Bente Stolpestads rapport

Rettsbøkene og notater fra sentrale aktører fra tingretten og lagmannsretten

Rettsbelæringen fra lagmannsretten

Sakkyndig uttalelse ifb. voldsoffererstatning av psykologspesialist Hilde Myrvoll

Begjæring om gjenåpning av saken

Bemerkninger og tilsvaret til gjenåpningsbegjæring

Samlet sett utgjorde dokumentasjonen vi fikk sommeren 2015, ca. 2500 sider. Vi gikk

igjennom alle dokumentlister, for å sjekke om vi hadde alle dokumentene som listene indikerte. Disse søkene uroet oss. Resultatene indikerte at politiet muligens ikke hadde god nok oversikt. Og da vi gjorde stikkprøver på datering av dokumenter, ble vi urolige for om påtalemyndigheten hadde fått alle dokumentene før tiltale.

Vi fant at det synes som om politiet ikke selv har hatt god nok oversikt og gode nok systemer for arkivering. Det finnes for det første flere dokumentlister, og disse ser for oss ut til ikke å samsvare med hverandre. Et eksempel på dette er et internt notat som ser ut til å være datert i 2010, det ser ut til å dokumentere at to dokumenter muligens ikke har fulgt saken: et dokument om sterilisering og et dokument fra Den rettsmedisinske kommisjon (DRK).

Resultatet av disse søkene gjør at vi er usikre på om vi har alle saksdokumentene tilknyttet Prestesaken. Denne usikkerheten har fulgt oss hele veien i arbeidet. Vi har holdt muligheten åpen for at det kan finnes dokumenter tilknyttet saken som vi ikke har sett.

Det skal ifølge politirapportene ha blitt gjort lyd- og bildeopptak av noen politiavhør. Vi har ikke fått tilgang til noen av disse.

DOKUMENTSYSTEMATISERING

Med så mye dokumentasjon trengte vi å systematisere alt best mulig og mest effektivt. Vi rådførte oss med og har fått uvurderlig hjelp fra erfarne politifolk, pressefolk og andre fagpersoner som jobber med systemer for å håndtere mange dokumenter tilknyttet et sakskompleks.

Tidlig høst 2015 har vi delt arbeidet mellom oss. Med «vi» mener jeg (Øystein Helmikstøl) redaksjonen i Psykologtidsskriftet, i tillegg til flere ressurspersoner og eksperter vi konsulterte og fikk hjelp av underveis. Frilansjournalist og psykologstudent Adriane Lilleskare Lunde har vært med på prosjektet fra høsten 2015. Hun skaffet oversikt over og systematiserte mediedekningen av saken, i tillegg satte hun opp et Excel-ark med mulige kilder, med kontaktinfo. Hun har også funnet relevant forskning vi har sett på.

Vi registrerte i overkant av 400 medieoppslag om Prestesaken fra Retriever høsten 2015, da var artikler om andre «prestesaker» forsøkt luket bort.

Vi har fått hjelp av en bibliotekarutdannet person til arkivering og systematisering av saksdokumentene. Og vi har gjennom hele prosjektet søkt etter, og fått, tilgang til stadig mer dokumentasjon som ikke var en del av politietterforskningen eller rettsprosessen.

Vi startet med å lese politiavhørene i kronologisk rekkefølge. Avhørene er også blitt systematisert kronologisk i et Excel-dokument. Vi har en kolonne for dato på hvert avhør, navn på avhørte, navn på rapportskriver, dokumentnummer for å finne det igjen i politidokumentene, starttidspunkt og sluttidspunkt, varighet og når det er gjennomlest av vitnet. Til slutt har vi en kolonne for om det var advokat til stede, og

en kort beskrivelse av personalia på vitnet, slik at vi enkelt kunne få oversikt over vitnets relasjon til fornærmede og siktede.

Denne oversikten ble laget fordi vi ønsket å se sammenhengen og undersøke om og/ eller hvordan politiet jobbet taktisk og strategisk. Vi fikk kjennskap til to andre overgrepssaker der politiet innkalte både anklager og mistenkte til avhør nokså samtidig. Politiet sjekket umiddelbart ut påstandene anklager kom med. Disse sakene ble etter hvert henlagt.

Her er et utdrag fra vår oversikt over politiavhørene:

Fornærmede er den første som ble avhørt i Prestesaken. Hun ble første gang avhørt 11. september 2006. Hun ble avhørt i til sammen ca. 37 timer i åtte avhør før neste person ble avhørt. Rapportskriver for alle disse åtte avhørene var politibetjent Tone Sørumshagen.

Fornærmede ble avhørt fire ganger til, da var også politibetjent Bente Rudberg til stede, sammen med rapportskriver Tone Sørumshagen. Fornærmede er avhørt i til sammen 61 timer, ingen av avhørene er tatt opp med lyd eller bilde.

Neste person som ble avhørt, var helsesøster Hilde Offord. Hun ble avhørt i overkant av fire timer den 6. november 2006. Samme dag ble også en lege avhørt. Dagen etter ble skolerådgiver Harriet Dahl avhørt i to timer og sytten minutter. Den 7. og den 8. november ble fornærmedes lærer avhørt i til sammen ca. 13 timer.

Før den anklagede presten blir pågrepet og avhørt, har politiet foretatt 13 avhør av fem personer på til sammen ca. 55 timer.

Presten blir avhørt fem ganger i til sammen 10 timer og 36 minutter. I fire av avhørene er ikke forsvarer til stede. Det er tre forskjellige rapportskrivere på avhørene av presten. Det er gjort lyd- og bildeopptak av disse avhørene.

Vi har oversikt over til sammen 70 politiavhør av 52 personer.

Vi har på ulike tidspunkter laget flere forskjellige tidslinjer i Prestesaken. Noen av dem har vi hatt med oss hele veien, med tanke på å bruke dem på trykk. Andre har vært for internt bruk, som hjelp for å holde oversikt.

Hovedtidslinjen er opprettet i et Microsoft Visio Document. Tanken bak denne har vært å plote inn de datoene som finnes i saksdokumentene. Den inneholder ca. 110 datoer om blant annet hendelser omtalt i saksdokumentene, og dokumentasjon på hva de enkelte aktørene gjorde på hvilke tidspunkt. Den har vært helt avgjørende for å holde oversikten over et stort antall hendelser. Mindre tidslinjer har vært til uvurderlig hjelp når vi har «forstørret» enkelte hendelsesforløp. Vi har dermed enkelt sjekket hva fornærmede og siktede gjorde en aktuell dag.

Dette ga et godt utgangspunkt til å gjøre videre undersøkelser i politiavhør og andre dokumenter om disse punktene.

PSYKOLOGRAPPORTEN

Et vendepunkt i arbeidet med Prestesaken, som gjorde at vi ble mer urolige og ville undersøke saken enda grundigere, er da vi fikk vurderinger av spesielt én sakkyndigrapport i saken.

Vi fant at det er flere sakkyndigrapporter tilknyttet Prestesaken. Vi gjorde egne vurderinger av alle, og vi fikk fagfolk til å gi sine vurderinger. Etter at vi fikk tilgang til den sakkyndige vurderingen av fornærmede, som er skrevet av psykologspesialist Bente Stolpestad, sendte vi den etter hvert ut til et par psykologer med ekspertkunnskaper om slike sakkyndigvurderinger. Vi ønsket å få noen uavhengige vurderinger av denne sakkyndigrapporten. I mediedekningen fant vi at Bente Stolpestad hadde vært tydelig i sine vurderinger av hva hun mente hadde skjedd i saken. Vi så også at hennes vurderinger hadde fått god plass i tingrettsdommen. Den skilte seg også ut fra en tradisjonell sakkyndigvurdering av tiltalte. Dette var en fornærmede-erklæring. Vi undersøkte litt om hva dette er, og hvilken status slike rapporter har, og vi fant ikke så mye. Det så for oss ut til at Bente Stolpestads rapport skulle handle om erstatning, ikke skyld.

Vurderingene fra fagpersonene overrasket oss. Kritikken mot den rettsoppnevnte sakkyndige psykologens rapport var sterk. Og fagfolkene kom med sterk kritikk av måten politi og rettssystemet har behandlet rapporten på. Vi hadde ikke ventet så sterk og tydelig kritikk.

Vi orienterer sjefredaktøren om status, og vi orienterer om hva som er våre vurderinger og utgangspunkt for å jobbe videre med saken: Vi legger til grunn dommen mot presten. Vi legger til grunn at presten er skyldig i det han er dømt for. Vi har ingen dokumentasjon på noe annet. Vi har heller ingen ønsker om at prosjektet skal handle om skyldspørsmålet. Uavhengig av skyldspørsmålet vil vi undersøke best mulig, ut fra våre rammebetingelser, hvilken rettsprosess denne domfelte presten har fått.

Uavhengig av skyldspørsmålet vet vi nå at et par fagpersoner retter sterk kritikk mot den rettsoppnevnte sakkyndiges rapport og hvordan rettssystemet har behandlet denne rapporten. Metoden sjefredaktøren legger opp til, er å forsøke å falsifisere funnene. Målet blir å finne flere som vil vurdere rapporten - og prøve å finne noen som kan argumentere for helt andre vurderinger av den. Dette er også den metoden som blir anbefalt av vår «mentor» på prosjektet, en person med lang erfaring som redaksjonell leder.

Vi ber om vurderinger av psykolograpporten fra ca. 20 fagfolk med sakkyndig eller juridisk ekspertise. Vi kontakter flest menn, men også flere kvinner. Det er et dilemma hvor mye tid vi skal bruke på å mase på travle fagfolk om vurderinger av en ti år gammel psykolograpport. Vi kontakter flest psykologer, men også en del jurister.

Noen svarte aldri på henvendelsen. Noen få svarte nei ut fra etiske hensyn. De framholdt at rapporten inneholdt sensitive opplysninger ikke ment for offentligheten.

De vi har fått vurderinger fra om denne konkrete psykolograpporten, er:

- Psykologspesialist Børge Holden
- Psykologspesialist Pål Grøndahl
- Psykologiprofessor Svein Magnussen
- Psykologspesialist Haldor Øvreide
- Psykologspesialist Jørgen Sundby

- Psykiater Asbjørn Restan
- Psykologspesialist Peder Kjøs
- Jurist Trygve Staff

Psykologspesialist Terje Galtung fikk også Bente Stolpestads rapport tilsendt. Han har ikke ønsket å kommentere Bente Stolpestads rapport konkret, men ga Psykologtidsskriftet sine vurderinger og kommentarer på generelt grunnlag.

Fagpersonene har gitt sine vurderinger både skriftlig og muntlig. Vi har hatt lengre intervjuer ansikt til ansikt med fire av dem. De andre er intervjuet på telefon.

Vurderingene av rapporten gikk tydelig i samme retning: Her hadde noe gått alvorlig galt. Vi satt nå på et omfattende materiale fra fagfolk om sakkyndighetsarbeid, rettssikkerhet, psykologisk forskning og juss. Og fagfolks alvorlige innvendinger mot en rapport og en rettsprosess i en konkret overgrepssak. Dilemmaet var hvor mye fra hver enkelt fagperson vi skulle bruke på trykk. Vi var overrasket over hvor mange som ønsket å uttale seg offentlig om sine vurderinger.

De nye kildene fortalte mye av det samme som tidligere kilder. De var alle kritiske, og vi vurderte at vi ikke trengte mer for å jobbe videre med å få inn flere vurderinger.

Vi hadde nå søkt målrettet etter dokumentasjon som kunne dempe uroen vår. Den fant vi ikke. Vi fikk bare flere spørsmål.

INTERVJU MED RANDI ROSENQVIST

Helt fra vi begynte å jobbe med Prestesaken, har vi ønsket å snakke med flest mulig relevante aktører og kilder. Vi fant tidlig i dokumentene at det var daværende leder av Den rettsmedisinske kommisjon som selv var én av to som i første omgang vurderte Bente Stolpestads rapport. Vi var nysgjerrige på hvorfor hun vurderte den som hun gjorde for ti år siden, og vi var nysgjerrige på hva hun tenkte om egne vurderinger nå.

Vi intervjuet Randi Rosenqvist hjemme hos henne to ganger høsten 2015. Intervjuene varte i ca. to timer begge gangene, og de ble tatt opp på bånd, slik de fleste av intervjuene er blitt.

Dette intervjuet ble et nytt vendepunkt i saken. Uttalelsene fra Rosenqvist indikerte at noe har gått galt i Prestesaken. Og vi fant indikasjoner på at saken har opptatt Rosenqvist i mange år. En artikkel vi fant i Lov og Rett, som Rosenqvist også opplyste om, bekreftet at hun gjennom årene har vært urolig med tanke på Prestesaken.

Vi fikk stadig flere nye spørsmål om Prestesaken.

Høsten 2015 arbeidet vi med å finne ut mest mulig om praksis rundt sakkyndigvurderinger av fornærmede generelt. Og vi var nysgjerrige på denne konkrete psykolograpporten.

Vi leste årsrapportene fra Den rettsmedisinske kommisjon fra årene 2002 til 2014.

Vi var nysgjerrige på Prestesakens sakkyndigrapporters vei i rettssystemet. Vi var nysgjerrige på hvem som tok initiativet til rapportene, hvilke mandater som ble gitt, hvem som betalte for arbeidet, på hvilket tidspunkt de ble skrevet, hva som var grunnlaget for konklusjonene, hvilke opplysninger i rapportene som ble politietterforsket, hva som var faktum, og hva som var vurderinger, om Den rettsmedisinske kommisjon hadde vurdert dem, hvilke vurderinger som eventuelt var gitt av kommisjonen, osv.

Vi var nysgjerrige på det formelle rundt alle rapportene i saken. I Bente Stolpestads tilfelle var vi nysgjerrige på når hun skrev rapporten, når hun sendte den til Den rettsmedisinske kommisjon, hvem som vurderte den i DRK, hvor lang tid de brukte på vurderingen i DRK, når politiet fikk rapporten og den ble en del av saksdokumentene, om Statsadvokaten har fått den, om Riksadvokaten har fått den, om Gjenopptakelseskommisjonen har fått den.

I dokumentene fant vi at Randi Rosenqvist vurderte psykolograpporten til Bente Stolpestad sammen med psykolog Knut Waterloo da den ble vurdert av DRK i første omgang. Vi var nysgjerrige på om det finnes dokumentasjon på at Knut Waterloo faktisk mottok rapporten, og har henvendt oss til Waterloo og DRK om dette. Vi så at det var uklarerhet rundt tidspunktene for når rapporten er skrevet/datert. Vi var nysgjerrige på om det finnes flere versjoner av rapporten, og har prøvd å sjekke dette. Vi var også nysgjerrige på Bente Stolpestads utdanning, kompetanse og erfaring med sakkyndigvurderinger, og vi undersøkte flere forhold rundt dette, blant annet om hun har autorisasjon som psykolog, om hun er spesialist i nevropsykologi og spesialist i klinisk voksenpsykologi. Vi undersøkte også hennes tilknytning til Norsk psykologforening. Dette ble senere tatt inn i en oppfølgerartikkel på nett.

Disse undersøkelsene førte til at vi fikk innsyn i enda mer dokumentasjon enn saksdokumentene tilknyttet Prestesaken da den gikk i rettssystemet. Vi fant at rapporten aldri fikk en grundig behandling i rettssystemet, og at relevante, oppsiktsvekkende nye opplysninger og nye anklager i rapporten aldri ble undersøkt av politiet, så langt vi har kunnet se.

VI HAR EN SAK

Utpå høsten 2015 satt vi med svært omfattende dokumentasjon i Prestesaken generelt og et omfattende materiale om psykolograpportene spesielt. Vi hadde intervjuer med fagfolk som rettet sterk kritikk mot en av rapportene og mot måten rapporten var blitt behandlet på. Og vi hadde et langt intervju med en aktør som hadde vurdert rapporten.

Høsten 2015 innså vi at vi satt på en stor og svært krevende sak. Vi gjennomgikk jevnlig saken kritisk på redaksjonsmøtene, der vi så på dilemmaene med å publisere noe i det hele tatt. Er det Psykologtidsskriftets oppgave å gå nøye inn i en konkret sak? Er denne saken egnet for å rette oppmerksomhet mot psykologer og psykologisk kunnskap i rettsapparatet? Samfunnet har gjort seg opp en tydelig mening om saken og har avsagt dom i to omganger, hvorfor skal vi påføre en fornærmet, en familie og

mange aktører en enda større belastning nå? Hva vet vi om fornærmedes psykiske helse? Hvem tar vare på henne?

I tillegg til at vi diskuterte selve saken og undersøkte forhold knyttet til disse dilemmaene jevnlig utover høsten 2015, var vi i kontakt med jurister og eksperter på presseetikk om dette.

Vi ønsket også samarbeid med andre medier i arbeidet fremover, og vi henvendte oss til seks medier. Ett av alternativene vi så for oss, var å opprette en felles redaksjon med en redaksjonell leder som var ansvarlig for arbeidet med Prestesaken. Ingen av henvendelsene førte til samarbeid. Ingen journalister har bedt om innsyn i dokumentene vi sitter på.

Vi var usikre på om og eventuelt hvordan vi skulle bringe Prestesaken ut i offentligheten. Hvis noe om Prestesaken skulle publiseres, så vi på dette tidspunktet for oss en sak om sakkyndigrapportens vei gjennom systemet, og kritikken av den fra fagfolk.

POLITIETTERFORSKNINGEN

Vi kom til enda et vendepunkt. Fra senhøsten 2015 til forsommeren 2016 foretok vi en gjennomgang av politidokumentene.

Måten vi arbeidet på, var denne:

Vi konsulterte først fem personer med utdanning og erfaring med politietterforskning. En av dem oppsummerte rådene sine slik:

«Tenk abduktivt. Test og let etter støtte for de plausible, alternative hypotesene - de som du egentlig ikke ønsker å tro på.»

Dette er i tråd med «falsifiseringstanken», som vi tok i bruk alt innledningsvis. Vi er samtidig usikre på hvordan dette rådet hadde noen konkret mening for oss i vårt arbeid.

Vi har ikke hatt en hypotese om skyld/uskyld. Vi har ønsket å finne ut hvordan rettsprosessen mot presten var: Hva var anklagene? Hva sa aktørene? Hvordan jobbet politiet og andre aktører? Hva ble undersøkt? Hvilke spørsmål hadde politiet?

Vi registrerte opplysningene og anklagene fra fornærmede som kom fram i avhørene med henne. Vi sammenlignet opplysningene og anklagene i hennes avhør med det som kom fram om den samme opplysningen og den samme anklagen i avhør med andre vitner. Vi ønsket å se om det var samsvar mellom hennes forklaring og andre vitners forklaring.

Vi fulgte deretter den samme opplysningen og anklagen i avhør med domfelte. Vi ville se hvordan han forklarte seg om den samme opplysningen og anklagen.

Vi lette deretter etter spor som kunne vise om politiet sjekket opplysningen og anklagen. Vi ville se om politiet prøvde å finne ut om opplysningen og anklagen stemte med faktum.

Vi lette deretter etter spor som kunne vise om politiet sjekket om det fantes andre forklaringer på det de fant av bekreftelser på opplysningen og anklagen.

Vi prøvde så å følge opplysningen og anklagen i dommene, rettsbøkene og rettsdokumentene ellers.

Deretter lette vi etter opplysningen og anklagen i dokumentasjonen vi sitter på fra runden med gjenåpningsbegjæring og tilsvarene til den.

Så lette vi etter den samme opplysningen i dokumentene vi sitter på fra søknadsprosessen tilknyttet fornærmedes søknad om voldsoffererstatning.

Neste trinn var å se etter opplysningen i medieoppslag etter dom i Prestesaken. Fornærmede har latt seg intervju i et stort oppslag i lokalavisen Glåmdalen, der hun har fortalt sin historie. Hun har også fortalt sin historie i boken *Det som ikke skulle skje* av journalist Gunnar Ringheim i 2015. Vi sjekket om opplysningen og anklagen lot seg gjenfinne i noe av dette.

I tillegg var vi på befarings i Glåmdalsdistriktet, der vi har brukt to-tre dager på å besøke flest mulig av de lokale stedene som er omtalt i politiavhørene. Ved å se stedene som er omtalt i politiavhørene, ble det lettere å holde oversikt over all informasjonen vi leste. Vi ville se apoteket, skolen, huset i byggefeltet, kirken, toalettene ved kirken, osv.

Det er i hovedsak skriftlig dokumentasjon fra sakspapirene som har vært utgangspunkt og grunnlag for vår gjennomgang. Der vi ikke kunne finne spor av at politiet har sjekket opplysningen/anklagen, har vi prøvd å finne dokumentasjon og/eller kilder som kan fortelle noe om faktum.

Vi samlet opplysningene og anklagene i hver sine dokumenter og mapper. Etter hvert laget vi et Excel-ark der vi satte inn opplysningene/anklagene, og linket dem opp til dokumentet der de kunne gjenfinnes.

Et viktig forbehold: Det at vi i flere tilfeller ikke fant spor av at politiet hadde fulgt opp og sjekket en opplysning og/eller en anklage, trenger ikke bety noe som helst. Opplysningen kan ha vært fulgt opp uten at vi har funnet dokumentasjon på det. Vi kan ha oversett sporene i den omfattende dokumentasjonen vi sitter på. Og: Dokumentasjon på at politiet har fulgt opp og sjekket opplysningen og/eller anklagen, kan finnes i andre dokumenter som vi ikke sitter på. Det kan rett og slett være at vi ikke har fått tilgang til alle dokumentene i saken. Dette har det vært viktig å ta hensyn til i skriveprosessen: Vi kunne ikke konkludere med at «politiet har ikke sjekket ut opplysningen», men måtte heller skrive at «vi ikke har funnet at politiet har sjekket ut opplysningen». Det at vi i flere tilfeller fant at andre vitner forklarte seg annerledes om hva fornærmede skal ha sagt til dem, sammenlignet med hva vi fant at hun sa til politiet og til for eksempel rettsoppnevnt sakkyndig psykolog, trenger heller ikke bety noe som helst. Det kan bety at andre vitner har misforstått det som skal ha blitt fortalt av fornærmede. Det kan også bety at politiet har misforstått, og at det

ikke er blitt oppdaget av vitnene ved gjennomlesning av politiavhørene. Dette måtte vi også ta hensyn til i skriveprosessen.

Det overordnede målet for hvordan vi jobbet, var å få oversikt over enorme mengder dokumentasjon og opplysninger. Ved å sette opp politiavhørene i et Excel-ark på den måten vi gjorde, fikk vi lettere oversikt over utviklingen i politisaken mot presten. Noen eksempler på hva dette førte til:

- Vi observerte at anklagene fra fornærmede utviklet og endret seg i stadig mer alvorlig retning. På et tidspunkt var fire personer anklaget for overgrep: fornærmedes adoptivfar, fornærmedes stefar (presten), fornærmedes adoptivmor (prestens ektefelle) og fornærmedes stebestefar (prestens far).
- Vi observerte at anklager kom, og siden forsvant igjen. Dette gjaldt for eksempel anklagen om at presten gjorde fornærmede gravid. Anklagen finnes ikke i de første avhørene, og den finnes ikke i den rettskraftige dommen fra lagmannsretten.
- Vi kunne slik også observere at fornærmede hadde vært avhørt i 37 timer, uten å nevne den ferskeste voldsepisoden hun skal ha vært utsatt for, som ifølge dommene skjedde i januar 2006, 8-9 måneder før anmeldelsen. Ut fra Excel-oversikten ser det for oss ut som at det er politibetjent Bente Rudberg som introduserer denne voldsepisoden for fornærmede, etter at Rudberg har avhørt vitner som har forklart hva fornærmede har sagt til dem.

Vi forsto at Prestesaken handlet om langt mer enn en faglig teoretisk diskusjon om en subjektiv psykolograpport.

Vi fant stadig flere eksempler på at politietterforskningen var mangelfull. Oversikten fra vitneforklaringer og vår egen gjennomgang viste ingen spor etter taktisk politietterforskning i politidokumentene: Vitneforklaringer ses ikke å ha vært systematisk gjennomgått, eller sammenholdt med verifiserbare opplysninger.

Vi været i stadig større grad at dette handlet om et mulig justismord.

KRITISK GJENNOMGANG OG VURDERINGER

Informasjonen i politiavhørene og ellers i saksdokumentene er overveldende, opplysningene framstår som et virvar. Punkt for punkt tok vi for oss opplysninger, plasserte dem på tidslinjer og i egne mapper, og vi gikk kritisk igjennom dem hver for seg. Vi sammenholdt forklaringene, sammenlignet med dokumentasjon ellers, og vi sammenlignet med det som er kommet fram etter dom i saken.

Hver for seg er det mange av punktene og opplysningene som krever stor plass for å forklare. En rekke punkter er verdt flere artikler.

SEKSUALOVERGRIPER OG VOLDSMANN Politiet ser ut til å legge til grunn én teori om at presten er en person som går over grenser, har dårlig impuls kontroll og blir voldelig når han blir frustrert. Det kan hende.

Vi spurte oss selv og andre om det finnes andre teorier politiet burde ha undersøkt.

Vi har systematisert, gjennomgått og vurdert kritisk de opplysninger om vold som presten selv har kommet med. Det ser for oss ut til at presten er blitt trodd kun når han har opplyst om forhold som er vurdert å stemme med anklagene mot ham. Når han har avvist anklager, er han ikke blitt trodd.

Presten har nektet straffskyld gjennom hele rettsprosessen og etterpå. Men allerede etter første avhør synes det for oss å være noe påfallende med oppførselen hans: Han kommer tilbake til politiet og opplyser om forhold som inkriminerer ham selv. Han opplyser blant annet om en episode i militæret, der han har hatt et erotisk møte med en blind jente. Det synes som at denne episoden fra mange år tilbake har plaget ham veldig. Han opplyser også om en hendelse der han ble sint og plasserte sønnen hardt ned i barnevogna. Sønnen fikk et sår som blødde, på grunn av dette.

Det synes som at presten på helt eget initiativ *opplyser* om skyld. Det synes ikke å være slik at det er politiet som konfronterer ham, og at han *innrømmer* skyld.

Det syntes for oss å kunne være en forbindelse mellom det som ble omtalt som innrømmelser like før gjenåpningsbegjæringen ble sendt inn, og disse politiavhørene og annen dokumentasjon der presten synes å opplyse om hendelser som setter ham i et dårlig lys. Vi fant at han i brev til Kirken, etter at han hadde blitt kjent med at det var anklager mot ham, uten å kjenne så mye av innholdet i anklagene, selv opplyste at han hadde slått stedatteren. I avhør fortalte han om slag mot sønnen. Selv avviser sønnen dette.

Vi sendte ut disse politiavhørene av presten til fagpersoner med kompetanse på religion og psykologi, og spesielt på Aspergers syndrom. De slo alarm om at her kunne det være noe politiet, sakkyndige og retten har oversett: en mann med et sårbart sinn, som på grunn av religiøst ståsted, Aspergers syndrom og generell sårbar psyke har problemer med å vurdere sine handlinger korrekt. Han kan overdrive sin egen skyld. Psykologspesialist Børge Holden er sitert om dette i den første artikkelen.

Fagfolkenes vurderinger syntes å bekrefte det vi selv vurderte: at presten er ivrig på å bekjenne og opplyse om egne feil, og at det kan være grunn til å spørre om han overdriver egen skyld.

Vi snakket også med kilder som fortalte at presten i denne perioden ønsket å innrømme mest mulig, for å være på den sikre siden. Det var hans forhold til Gud som var viktigst.

Vi har i tillegg funnet det vi har vurdert som et sentralt dokument: En allmennlege på familiens lokale legesenter skrev en erklæring like før tingrettssaken startet. Legen har i ca. fem år hatt jevnlig kontakt med og oppfølging av både presten og hans familie. Denne legen ble ikke avhørt av politiet, og han vitnet ikke i retten.

Jeg (Øystein Helmikstøl) syntes å kjenne igjen en del av prestens tenkemåte fra min egen religiøse bakgrunn. Dette kan ha vært et metodisk problem: Jeg kan ha lest noe inn i et mønster jeg kjente, som muligens ikke finnes i denne saken.

Vi fant at presten har fortalt om voldsepisoder foreldrene hans utsatte ham for, men da vi sammenlignet med annen dokumentasjon og andre kilder, har det vært vanskelig å vurdere hvor alvorlige disse episodene har vært, hvis vi holder utenfor at de var alvorlige for ham.

Vi fant en barnevernjournal som dokumenterer at presten skal ha opplyst om vold i første ekteskap. Ekskona vitnet om dette til politiet og i retten. Vi har vurdert disse opplysningene, og vi har fått tilgang til ny dokumentasjon fra helsejournaler. I tillegg har vi snakket med vitner som ikke er avhørt av politiet. Vi har også vært i kontakt med de involverte.

Presten er aldri før anmeldt for vold eller overgrep mot noen. Og det ser for oss ut til at politiet aldri har etterforsket voldsopplysningene. Barnevernet slo aldri alarm til politiet, så vidt vi kan se. Da de kom på trappa hans med beskjed om skilsmisse, ser det ut til at det var hans psykiske helse de var bekymret for, ifølge journalen. Det var lege, ikke politi de ville kontakte. Politiet i Prestesaken ser ikke ut til å ha kontaktet dem som skrev journalen der opplysningene om vold kommer fram. Det synes for oss å være grunn til å undersøke hvem som skrev journalen, hvem som er fortellerstemmen.

Vi har fått nye dokumenter fra familieterapi der også ekskona deltok, der opplysninger om vold ikke framkommer som et problem. Ekskona kommer fra psykiatrisk institusjon og til politiavhør i Prestesaken, det synes ikke som at politiet har fått vurderinger av hennes helsetilstand. Hun opplyser at hun tidligere har fortalt om vold fra prestens side, og vi finner at hun opplyser om helsepersonell som ikke trodde på henne. Vi finner ikke at politiet kontaktet noen av disse for å høre hvorfor de eventuelt ikke trodde på henne. Det er ingen av dem som har slått alarm.

Anklagene om vold synes ikke å ha støtte fra deres felles barn.

Om perioden i fengselet da presten kom med opplysninger som inkriminerte ham selv, like før gjenåpningsbegjæringen ble sendt, fikk vi inn mye dokumentasjon som ikke har vært kjent i saken tidligere. Den dokumentasjonen uroet oss. Vi har mange spørsmål rundt det faktum at disse dokumentene ikke har vært en del av det som er blitt undersøkt av Gjenopptakelseskommisjonen.

Det synes for oss som at verken privatetterforsker Tore Sandberg, advokat John Christian Elden eller Gjenopptakelseskommisjonen, da de behandlet saken, har vurdert om presten kan ha kommet med en såkalt falsk tilståelse, på bakgrunn av mulige falske anklager og en sårbar psykisk helse.

OPPSUMMERING Vår oppsummering fra systematiseringen og den kritiske vurderingen av opplysningene og anklagene i avhør var disse to punktene:

De alvorlige anklagene om vold og overgrep kan være sanne, selv om det synes å være godt dokumentert at fornærmede snakker usant om stort og smått. Også upålitelige personer kan ha blitt utsatt for seksuelle overgrep.

Det kan være sant alt som presten er anklaget og dømt for, også anklagene om vold i første ekteskap og ellers alle andre anklager mot ham. Men selv voldsmenn og seksualforbrytere har krav på en rettferdig rettergang.

*

Vi mente nå ved årsskiftet 2015/2016 at vi satt på en sak om mulig justismord, og vi ønsket å fortsette arbeidet, men så at det var svært omfattende og krevende å arbeide med for vår redaksjon alene. Vi trengte flere ressurser.

FRITT ORD

I februar 2016 søker vi Fritt Ord om midler til journalistisk graveprosjekt. Har norsk rettsvesen gjort en av norgeshistoriens største justisfeil? Hvordan kan mangel på kunnskap om psykisk helse ha påvirket en rettsprosess? Dette er spørsmålene vi stiller i søknaden.

Parallelt med søknadsprosessen ser vi på mediedekningen av Prestesaken da den gikk for ti år siden. Vi finner at Pressens faglige utvalg har behandlet to klager, en mot Se og Hør og en mot lokalavisen Glåmdalen. Ingen av dem ble felt for brudd på god presseskikk. Vi sender et knippe artikler fra da saken gikk i retten, til eksperter på presseetikk. De vurderer dem som brudd på god presseskikk. Det synes som at artiklene i stor grad refererer fra fornærmedes forklaring som om den er et faktum. Vi sender et stort intervju med fornærmede til Gunnar Bodahl-Johansen. Han vurderer passasjer i intervjuet som brudd på god presseskikk.

Vi skriver videre i søknaden til Fritt Ord at artikler om Prestesaken er viktige fordi de tar opp spørsmål om rettssikkerhet for psykisk syke: Rettsvern for psykisk syke avhenger av at personene selv kommer til orde. Medier og andre kan imidlertid ha berøringsangst for dette feltet, eller det kan være for krevende for redaksjoner å ta tak i uten den nødvendige kompetansen. Dette kan føre til at mange stemmer ikke blir hørt i offentligheten.

Prosjektet problematiserer også rollen til psykologisk sakkyndige i retten, skriver vi. Man kan stille spørsmål om sakkyndige får for mye innflytelse i en rettsprosess, og på hvilket grunnlag de eventuelt får denne innflytelsen. Vi ser også på politietterforskningen, og spør om prestens psykiske helse har påvirket avhørssituasjonen og ført til mangelfull politietterforskning.

Vi understreker i søknaden at dette er en sensitiv sak, men som landets største psykologfaglige tidsskrift mener vi oss kompetente til å håndtere dette helhetlig og profesjonelt. Psykologtidsskriftet har allerede jobbet med saken siden våren 2015.

Vi søker om midler til ekstraordinære kostnader i forbindelse med videre researcharbeid, utskrivning og kvalitetssikring av materialet vårt.

For å sikre at vi håndterer opplysninger som gjelder svært sårbare mennesker, på en god måte, har vi valgt å involvere fagpersoner innenfor psykologi og journalistikk til å bistå oss.

Vi skriver at arbeidet i første omgang skal munne ut i en artikkelserie i Psykologtidsskriftet, våren 2016.

Vi søker Fritt Ord om 550 000 kroner. Pengene skal brukes til å dekke ekstraordinære kostnader til prosjektet.

Vi skriver at en journalist i Psykologtidsskriftet (Øystein Helmikstøl) har jobbet fulltid med dette prosjektet siden juni 2015. Andre redaksjonelle medarbeidere har jevnlig assistert, og vi anslår at de til sammen har brukt 150 timer på dette. Intern ressursbruk gir et etterslep som vi må dekke inn de neste månedene. Dette medfører bruk av eksterne skribenter til ordinær redaksjonell drift.

En psykologstudent og en politistudent har bistått i research av et omfattende dokument- og kildemateriale. Vi har også benyttet ekstern hjelp til transkribering av intervjuer. Både psykologstudenten og transkriptøren vil fortsette å jobbe i prosjektet.

Det har vært nødvendig å innhente foto- og videodokumentasjon samtidig med utforskning av saken. Det gjenstår fremdeles et stykke arbeid her.

Det har vært viktig å bygge et nettverk av kilder og fagpersoner knyttet til denne saken.

For å bidra til å løfte og kvalitetssikre saken ønsker vi å samarbeide med en ekstern journalist og researcher fram mot publisering.

Totalsummen på prosjektet er på 1,6 millioner kroner.

Søknaden til Fritt Ord blir avslått.

NY GJENNOMGANG

Våren 2016. Hva gjør vi nå? De som er med på prosjektet, og hele redaksjonen, famler. De første versjonene av en artikkel blir gjennomlest, gjennomgått linje for linje, og kommentert og redigert. Responsen fra «mentor» er god («Mulig Skup-diplom». «Fagpressepris». «Skriv metoderapport underveis».) Artikkelen handler kun om Bente Stolpestads sakkyndigrapport, dens vei gjennom rettssystemet, fagfolkens sterke kritikk mot den og Randi Rosenqvists vurderinger ti år etter.

Planen er å dele opp prosjektet til en artikkelserie: først om psykolograpporten, så om politietterforskningen, så Kirkens håndtering, så gjenåpningsprosessen og til slutt de nye anklagene etter dom. Vi så for oss alternativer der vi også splittet disse artiklene i flere bolker.

Motforestillingene mot hele prosjektet, og mot alle versjoner av artikler som er blitt levert til vurdering, har vært mange. Her er et utdrag fra det vi til tider har kranglet om:

- Prestesaken er et altfor stort prosjekt for vår redaksjon.
- Hvorfor skal dette stå på trykk hos oss, er det ikke en kriminalsak mer enn en psykologfaglig sak?
- Prestesaken er altfor komplisert å fortelle på trykk hos oss. Den krever andre formater. Hva med bok? Hva med radiodokumentar? TV-program?
- Hvorfor skal vi gå inn i akkurat denne konkrete saken, når vi vet at det finnes mange lignende saker vi også kunne sett nøyer på?
- Er vi sikre på at vi er på etisk trygg grunn? Har vi vurdert alle sider nøye? Er vi i stand til å håndtere alle etiske innvendinger på en grundig måte?
- Er vi sikre på holdbarheten av dokumentasjonen?

Etter avslaget fra Fritt Ord leter vi etter en person med journalistisk erfaring og spisskompetanse på research som kan bistå oss. Flere uavhengige tips peker mot Tarjei Leer-Salvesen, omtalt til oss som «Nordens fremste researcher». Leer-Salvesen har ikke anledning til å bli med, men han anbefaler Ole Dag Kvamme, journalist og researcher.

Kvamme blir med fra sommeren 2016. Nå får vi en person utenfra som kan være djevelens advokat og gjennomgå prosjektet og vårt arbeid med nytt, kritisk blikk. I denne perioden får vi også gjort en jobb som letter og endrer arbeidet betydelig: Leer-Salvesen sørger for at alle dokumentene våre blir gjort søkbare. Også på denne måten får vi en ny gjennomgang av hele saken.

Kvamme bidrar også til at vi kan jobbe aktivt for å få flest mulig kilder i tale, inkludert tilby samtidig imøtegåelse på en ryddig måte. Vi rekker også å intervju flere kilder.

Vi bestemmer oss nå for å følge noen andre overgrepssaker der påstand står mot påstand og det ikke er tekniske bevis. Vi ønsker å få et best mulig innblikk i hvordan rettssystemet håndterer slike saker. Vi følger en sak mot en bilmekaniker i Oslo, en helsefagarbeider i Buskerud og en oljearbeider på Haugalandet. Det har resultert i to artikler i Dagsavisen Fremtiden og en artikkel i Tidsskrift for Norsk psykologforening.

Denne nye gjennomgangen av saken gjør at vi spisser prosjektet. Vi legger vekten på det presten er dømt for, anklagene som underbygger tiltalen. Vi skreller bort en del momenter som ikke handler om selve anklagene og rettsprosessen. Og vi ser enda nøyer på det som Gjenopptakelseskommisjonen la stor vekt på: det presten opplyste da han satt fengslet på Ila, før gjenåpningsbegjæringen skulle sendes.

Vi prøver nå å forme en artikkel som forteller den andre historien om Prestesaken, der vi dokumenterer feil og svakheter i rettsprosessen. I denne perioden tar vi ut vår kritiske gjennomgang av anklagene om presten som voldsmann i det første ekteskapet. Dette er ikke anklager som er en del av tiltalen i Prestesaken, og ny dokumentasjon sår tvil også om disse anklagene.

Utgangspunktet vårt, selve grunnlaget, er den systematiske oversikten og kritiske gjennomgangen av opplysningene og anklagene vi har funnet i politidokumentene. Det er Vær varsom-plakatens punkt 3.2 som er navet. Utgangspunktet er ikke en kritisk gjennomgang av dommene, vi har begynt i den andre enden: starten på saken. Vi har vurdert dommene kritisk, som et hvilket som helst annet dokument, ikke som en sannhet. Holdningen vår er at en dom er et uttrykk for en sannhet som noen er blitt enige om. Vi kan dokumentere feil der. Oppsummeringen vår av dommene er at det synes som at vi ikke kan stole på dem. De stemmer ikke med det som kan dokumenteres i politidokumentene.

Ut fra en journalistisk vurdering gjør vi et utvalg av det vi vil ha med i artikkelen, om det som kan forklare saken best mulig. Vi tar med det som underbygger og dokumenterer hovedretningen vår for artikkelen: en rettsprosess der det meste gikk galt. Hva vi velger å legge vekt på som sentralt, er ikke ut fra noen parters valg, heller ikke på det retten mente var sentralt. Det er våre journalistiske vurderinger som ligger til grunn, etter en systematisk, kritisk gjennomgang og vurdering av saksdokumentene den gang, ny dokumentasjon, og kontakt med ca. 200 kilder. Vi har vurdert forrige leder for Gjenopptakelseskommissjonen som en av hovedkildene i saken. Vi (Helmikstøl og Kvamme) har hatt en tre timer lang samtale og intervju med henne på hennes kontor. Det er fortsatt en del uklare forhold når det gjelder kommisjonen, blant annet om medlemmene hadde alle dokumentene, inkludert Bente Stolpestads sakkyndigrapport, da de behandlet saken.

Det har vært en krevende jobb å skrive ut (særlig) den første artikkelen om Prestesaken. Vi har vært veldig i tvil om hvordan vi skulle formulere oss, og hvor tydelige vi skulle være på at dette er et mulig justismord.

SAMARBEID MED ANDRE MEDIER

I tilknytning til trykking av første artikkel om Prestesaken henvendte vi oss til en rekke medier både i Norge, Sverige og Danmark. Det har vært minimal interesse for saken fra større medier.

PUBLISERING

Den første artikkelen ble publisert 1. februar 2017. Her er et kort utdrag av hva vi dokumenterer som genuint nytt i denne kriminalsaken fra ti år tilbake:

- Daværende leder Randi Rosenqvist angrer nå vurderingen hun gjorde av sakkyndigrapporten i Prestesaken, som får stryk av eksperter.
- Rettsoppnevnt sakkyndig psykolog konkluderer i sin rapport med at presten er overgriper, uten å ha snakket med ham, og før tiltale og dom.
- Flere opplysninger i psykolograpporten, som psykologen støttet, stemmer ikke med virkeligheten. Det gjelder for eksempel anklagen om at presten gjorde stedatteren gravid. Han var sterilisert.

- En meddommer forteller at han la stor vekt på kroppsspråk da han var med på å dømme presten i 2007. Meddommeren vil nå at noen ser på saken på nytt.
- Politietterforskningen i Prestesaken var mangelfull. Psykologtidsskriftet dokumenterer flere opplysninger som vi ikke har funnet at politiet har ettergått.
- Fornærmede har på ulike tidspunkter anklaget til sammen fire personer for seksuelle overgrep. Bare presten ble tiltalt. Vi har ikke funnet spor av at politiet etterforsket anklagene mot de tre andre personene (én var død).
- Presten ble anklaget for overgrep som han selv ikke ble konfrontert med i avhør.
- Fornærmedes fortelling ser ut til å ha blitt lagt til grunn i stor grad, uten å ha blitt ettergått, av profesjonelle hjelpere, Den norske kirke, psykologer, politiet og retten.

ANDRE MEDIER

Her er en oversikt over hvordan andre medier har omtalt Prestesaken i etterkant av vår publisering:

Dagen 31. januar:

<http://www.dagen.no/Nyheter/OVERGREPSSAK/P%C3%A5stander-om-justismord-mot-prest-441378>

Dagen 3. februar:

<http://www.dagen.no/Nyheter/GL%C3%85MDALEN-SAKEN/%E2%80%93Tok-overgrepsmelding-p%C3%A5-alvor-441953>

Dagen 12. mars:

<http://www.dagen.no/Nyheter/gl%C3%A5mdalen-saken/%E2%80%93Jeg-var-ikke-v%C3%A5ken-nok-455809>

Østlendingen 2. februar:

<https://www.ostlendingen.no/kriminalitet-og-rettsvesen/nyheter/hedmark/sar-tvil-om-grunnlaget-for-dommen-i-prestesaken/s/5-69-362674>

Glåmdalen 3. februar:

<https://www.glomdalen.no/rettssaker/dommer/nyheter/sar-tvil-om-grunnlaget-for-dommen-i-prestesaken/s/5-19-278977>

NRK Ekko 4. mars:

<https://radio.nrk.no/serie/ekko/MDSP31000917/04-03-2017>

Advokatbladet 2, 2017, side 10 og 11

Magasinet Plot, april 2017, side 88-91

KLAGER

Vi er blitt klaget inn for Psykologforeningen i flere omganger av aktører i saken. Sjefredaktøren er i tillegg klaget inn for Psykologforeningens fagetiske råd. Klagerne er blitt henvist til Pressens faglige utvalg, som behandlet tre klager på sitt møte i desember. Her ble vi felt for brudd på Vær varsom-plakatens punkt 3.2 og 4.1. Her er utvalgets konklusjoner, som vi har lagt ut på Psykologtidsskriftets nettsted vi opprettet for Prestesaken: <https://prestesaken.wordpress.com/2017/12/20/pfu-psykologtidsskriftet-har-brutt-god-presseskikk/>

ANKLAGENE FORTSETTER

I arbeidet med Prestesaken har vi opplevd press fra flere aktører i saken. Og det er kommet fram nye anklager mot presten og hans familie.

Rolf Nordberg, som var sjefredaktør, journalist og kommentator i lokalavisen Glåmdalen da Prestesaken gikk for ti år siden, er blant dem som har kontaktet oss. Han opplyser om flere voldsanklager, der prestens påståtte voldsutøvelse blir satt i sammenheng med sønnens hodesykdom. Nordberg har bedt oss om å grave i dette. Vi har undersøkt disse opplysningene. Anklagen ser ikke ut til å være en del av det som kom fram i politiavhørene. Den ser ut til å føye seg inn i et mønster der andre aktører videreformidler fortellinger og anklager udokumentert. Våre undersøkelser viser at sønnens hodesykdom er medfødt.

Psykologspesialist Bente Stolpestad formidler nye, udokumenterte anklager fra fornærmede mot prestens familie i forbindelse med PFU-klagen:

«Maria» har ved flere anledninger, etter dommen i prestesaken, erfart trusler fra prestens familie via telefon samt ved deres fremmøte ved hennes bopel.

Dette finnes det, så vidt oss bekjent, intet belegg for utover det som står skrevet her. Skulle det finnes dokumentasjon som bekrefter et slikt hendelsesforløp, vil vi være svært interessert i å se nærmere på dette.